
BAZELE CONCEPȚIEI SOCIALE ALE BISERICII ORTODOXE

- Extrase -

Adoptat de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, acest document duce mai departe bazele învățaturii cu privire la relația Biserică-Stat și la o serie de probleme semnificative din punct de vedere social astăzi. În plus, se constituie într-un set de instrucțiuni pentru ierarhi, clerici și laic. Natura sa este determinată de nevoile identificate de Biserica Ortodoxă Rusă într-o perioadă istorică lungă. Acesta se ocupă preponderent de probleme teologice și eclezio-sociale fundamentale, dar și de acele aspecte ale vieții statului și societății care au fost și sunt relevante pentru Biserică la finalul secolului XX și în viitorul apropiat.

*Traducere după <https://mospat.ru/en/documents/social-concepts/> de **Asociația PRO VITA București**, www.asociatiaprovida.ro (intertitulurile ne aparțin)*

CUPRINS

Extrase din Capitolul X. Moralitatea personală, familială și publică

Diferențele dintre sexe și însemnătatea lor în căsătorie și viața de familie

Indisolubilitatea mariajului. Motive de divorț acceptate

Rolul familiei în formarea personalității copiilor

Egalitatea bărbat-femeie

Castitatea și desfrânarea

Extrase din Capitolul XII. Probleme de bioetică

Avortul

Contracepția

Infertilitatea și asistarea procreației

Bolile ereditare și cercetarea genetică

Diagnosticul prenatal. Selecția sexului copilului

Clonarea umană reproductivă și terapeutică

Transplantul și donarea de organe

Finalul vieții. Eutanasia și îngrijirea paliativă

Homosexualitatea și transsexualitatea

Capitolul X. Moralitatea personală, familială și publică

Diferențele dintre sexe și însemnătatea lor în căsătorie și viața de familie

X. 1. Diferența dintre sexe este un dar deosebit al Creatorului pentru ființele umane pe care le-a creat. „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Facerea 1:27). Fiind amândoi purtători în mod egal ai chipului divin și dăruiți cu demnitate umană, bărbatul și femeia au fost creați pentru a fi uniți în dragoste: „De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup” (Facerea 2:24). Împlinind voința inițială Domnului în privința Creației, unirea maritală devine un mijloc pentru perpetuarea și înmulțirea rasei umane: „Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți!»” (Facerea 1:28).

Diferențele de natură sexuală nu se reduc la deosebirile biologice. Bărbatul și femeia reprezintă două moduri diferite de existență într-o singură umanitate. Ei au nevoie de comunicare și de completare reciprocă. Totuși, în lumea căzută, relația dintre sexe poate fi pervertită, încetând să mai fie o expresie a dragostei dăruite de Dumnezeu și degenerând în iubirea păcătoasă a omului căzut pentru propriul ego.

Deși arată o profundă apreciere față de celibatul și viețuirea în feciorie asumată de bunăvoie din dragoste pentru Hristos și Evanghelie și recunoscând rolul special pe care l-a avut monahismul în trecut și în prezent, Biserica nu a desconsiderat niciodată căsătoria, ci i-a mustrat pe cei care au defăimat relațiile matrimoniale dintr-o înțelegere greșită a castității.

Sf. Pavel, care a ales celibatul și i-a îndemnat pe oameni să-i urmeze exemplul (1 Corinteni 7: 8), totuși îi denunță pe cei care spun „minciuni în fățărnicia lor, care sunt înfierăți în cugetul lor. Aceștia opresc de la căsătorie” (1 Timotei 4: 2-3). Canonul apostolic 51 spune: „Dacă ... oricare din catalogul ierarhicesc s-ar îndepărta de nuntă, ... pentru scârbă, nu pentru înfrânare, nesocotind că Dumnezeu le-a făcut pe toate foarte bune și că bărbat și femeie a făcut Dumnezeu pe om, ci, hulind, ar bârbi făptura, ori să se îndrepteze, ori să se caterisească și să se lepede de Biserică”. Această regulă este dezvoltată în canoanele 1, 9 și 10 adoptate la Sinodul de la Gangra: „Dacă cineva ar defăima nunta și pe femeia ce se culcă cu bărbatul său, credincioasă fiind și evlavioasă, ar urgisi-o sau ar defăima-o ca și cum nu ar putea intra în Împărăția cea cerească, să fie anatema. Dacă cineva se dedică fecioriei și înfrânării nu pentru bunătatea și sfințenia fecioriei, ci pentru că, scârbindu-se, se-ndepărtează de căsătorie, să fie anatema. Dacă cineva dintre cei ce trăiesc în feciorie pentru Domnul și-ar bate joc de cei

căsătoriți, să fie anatema.” Referindu-se la aceste canoane, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a subliniat, în hotărârea sa din 28 decembrie 1998 „inadmisibilitatea unei atitudini negative sau arogante cu privire la căsătorie”.

X. 2. Potrivit dreptului roman, care stă la baza codurilor civile din majoritatea statelor contemporane, căsătoria constituie o uniune liber consimțită între două părți. Biserica a acceptat această definiție, pe care a interpretat-o bazându-se pe mărturiile care se găsesc în Sfânta Scriptură.

Juristul roman Modestinus a dat această definiție căsătoriei: „Căsătoria este uniunea dintre un bărbat și o femeie, comuniune de viață, participarea împreună la legea divină și cea umană”.

Această definiție a fost inclusă, aproape neschimbată, în cărțile canonice ale Bisericii Ortodoxe, cum sunt Nomocanonul Patriarhului Fotie (secolul al IX-lea), Sintagma lui Matei Vlastar (secolul al XIV-lea) și Procheronul lui Vasile Macedoneanul (secolul al IX-lea), inclus în pidalionul slav „Kormchaya Kniga”. De asemenea, părinții și dascălii Bisericii din creștinismul timpuriu s-au bazat pe modul cum concepeau romanii căsătoria. Astfel, Athenagoras, în Apologia sa adresată împăratului Marcus Aurelius (secolul al II-lea), scrie: „Noi toți considerăm că femeia pe care bărbatul a luat-o în căsătorie prin lege este soția sa.” Constituțiile apostolice, o capodoperă a secolului al IV-lea, îi îndeamnă pe creștini să „încheie căsătorii conform legii”.

Creștinismul a îmbogățit concepțiile păgâne și pe cele ale Vechiului Testament despre căsătorie, asemănând căsătoria cu unirea desăvârșită dintre Hristos și Biserica: „Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului. Pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui mântuitor și este. Ci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru totul. Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt. Și ca s-o înfățișeze Sineși, Biserica slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană. Așadar, bărbații sunt datori să-și iubească femeile ca pe înseși trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia pe sine se iubește. Căci nimeni vreodată nu și-a urât trupul său, ci fiecare îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica. Pentru că suntem mădulare ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui. De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va alipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserica. Astfel și voi, fiecare așa să-și iubească femeia ca pe sine însuși; iar femeia să se teamă de bărbat” (Efeseni 5: 22-33).

Pentru creștini, căsătoria a devenit nu doar un contract legal, un mijloc de reproducere și de satisfacere a nevoilor firești temporare, ci, potrivit Sfântului Ioan Gură de Aur, „o taină a iubirii”, o unire veșnică a soților în Hristos. De la început, creștinii au încheiat căsătoriile cu

binecuvântarea Bisericii și prin împărtășirea euharistică, cea mai veche formă de administrare a Tainei căsătoriei.

„Cei care se căsătoresc trebuie să se unească cu consimțământul unui episcop, astfel încât căsătoria să fie în Domnul, nu pentru satisfacerea poftelor”, scria protomartirul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu. Potrivit lui Tertulian, căsătoria „consfințită de Biserică și prin jertfă (Euharistia) poartă pecetea binecuvântării și este scrisă de îngeri în cer”. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea: „Preoții trebuie îndemnați să confirme unirea vieților celor doi soți prin rugăciuni și binecuvântări, astfel încât... soții să ducă împreună o viață fericită, având ajutorul lui Dumnezeu.” După cum sublinia Sfântul Ambrose de Milano, „căsătoria trebuie sfințită prin mijlocirea și binecuvântarea preoților”.

În perioada creștinării Imperiului Roman, căsătoria a continuat să fie validată prin înscrierea în registrul civil. Consfințind uniunile matrimoniale prin rugăciuni și binecuvântare, Biserica a recunoscut totuși uniunile consensuale ca fiind valabile în cazul în care căsătoria religioasă era imposibilă și nu a supus interdicțiilor canonice soții căsătoriți în acest mod. Astăzi, Biserica Ortodoxă Rusă susține aceeași practică. Făcând astfel, ea nu poate aproba și binecuvânta uniunile matrimoniale care, deși sunt încheiate în conformitate cu legea existentă, încalcă prescripțiile canonice, care nu îngăduie cea de-a patra căsătorie și cele ulterioare, căsătoriile între persoane cu grade de rudenie de sânge sau spirituală.

Potrivit Novelei a 74-a a lui Iustinian (538), o căsătorie legală putea fi încheiată fie de un ecdic (un notar al Bisericii), fie de un preot. Această regulă a fost inclusă în compilația de legi bizantine emisă de împăratul Leon al III-lea în numele său și al fiului său Constantin (740), precum și în legislația lui Basil I (879). Acordul dintre bărbat și femeie, făcut în fața martorilor, constituia o condiție importantă pentru realizarea căsătoriei. Biserica nu a contestat această practică. Numai în 893, novela 89 emisă de împăratului Leo al VI-lea prevedea ca cetățenii liberi să se căsătorească obligatoriu în Biserică. În 1095, împăratul Alexie I Comnenul a extins această normă, care a devenit valabilă și în cazul sclavilor. Introducerea obligativității săvârșirii căsătoriei religioase (secolele al IX-lea – al XI-lea) a presupus ca statul să transfere sub jurisdicția Bisericii toate procedurile legate de reglementarea juridică a relațiilor matrimoniale. Totuși, introducerea la nivel universal a acestei practici nu trebuie confundată cu instituirea Tainei Căsătoriei, care a existat în Biserică din cele mai vechi timpuri.

Rânduiala stabilită în Bizanț a fost adoptată și în Rusia în cazul persoanelor de confesiune ortodoxă. Prin Decretul privind separarea bisericii de stat (1918), cununia religioasă a încetat să mai fie obligatorie. Credincioșilor li s-a conferit formal dreptul de a primi o binecuvântare din partea Bisericii după înregistrarea căsătoriei la instituția de stat. De fapt, pe parcursul îndelungatei perioade de persecuție a religiei de către stat, oficierea căsătoriei în Biserică a rămas o acțiune dificilă și periculoasă.

Pe 28 decembrie 1998, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a declarat cu regret că „unii părinți duhovnicești au tendința de a declara nevalidă căsătoria civilă sau să ceară ca soții, care au trăit împreună mulți ani, dar, dintr-un motiv sau altul, nu s-au căsătorit în Biserică, să divorțeze... Unii părinți duhovnicești nu permit persoanelor care trăiesc «necununate» să se împărtășească, echivalând o astfel de căsătorie cu trăirea în desfrânare”. Decizia adoptată de Sinod subliniază că „deși insistă asupra necesității cununiei religioase, Sinodul le amintește preoților că Biserica Ortodoxă respectă și căsătoria civilă”.

Aceeași credință împărtășită de soți, care sunt mădulare ale Trupului lui Hristos, constituie o condiție esențială pentru ca mariajul să fie cu adevărat creștin și săvârșit în Biserică.

Numai familia unită prin aceeași credință poate deveni acea „biserica din casă” (Romani 16: 5, Filipeni 1: 2), în care soțul și soția, împreună cu copiii lor, sporesc în virtuțile duhovnicești și în cunoașterea lui Dumnezeu. Faptul de a nu fi în același cuget amenință serios integritatea uniunii matrimoniale. De aceea Biserica socotește că este de datoria ei să îi îndemne pe credincioși să se căsătorească „numai întru Domnul” (1 Corinteni 7:39), adică să se căsătorească numai cu cei care le împărtășește credința creștină.

În rezoluția menționată mai sus a Sfântului Sinod se vorbește și despre faptul că Biserica respectă „căsătoria în care doar una dintre părți este de confesiune ortodoxă. Fiindcă, potrivit Sfântului Pavel, „bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios” (1 Corinteni 7:14). Părinții de la Sinodul din Trullo au făcut referire și la acest text scripturistic atunci când au recunoscut drept validă uniunea dintre cei care „fiind până acum necredincioși și nenumărându-se încă în turma dreptcredincioșilor, au încheiat căsătoria legală”, dacă mai târziu unul dintre soți a îmbrățișat credința ortodoxă. Totuși, în același canon, la fel ca și în alte decrete canonice (Sinodul Ecumenic IV, 14; Laodic. 10, 31) și lucrări ale unor autori și părinți din creștinismul timpuriu (Tertulian, Sf. Ciprian al Cartaginei, Sf. Teodoret și Sf. Augustin), se interzice încheierea căsătoriilor cu adepții altor credințe.

În conformitate cu vechile prescripții canonice, nici astăzi Biserica nu binecuvintează căsătoriile încheiate între ortodocși și necreștini, deși le recunoaște ca fiind legale și nu consideră că cei care trăiesc în astfel de căsnicii ar trăi în desfrânare. Pornind de la principiul iconomiei pastorale, Biserica Ortodoxă Rusă a considerat, atât în trecut, cât și în prezent, că este posibilă oficierea căsătoriilor între creștinii ortodocși și catolici, sau cu membrii bisericilor orientale și cu protestanții care mărturisesc credința în Dumnezeuul Treimic, cu condiția ca căsătoria să fie binecuvântată în Biserica Ortodoxă, iar copiii să fie crescuți în credința ortodoxă. Majoritatea Bisericilor Ortodoxe au procedat astfel în ultimele secole.

Prin decretul emis pe 23 iunie 1721, Sfântul Sinod a permis săvârșirea căsătoriilor, cu respectarea condițiilor menționate, între suedezi prizonieri în Siberia și femei ortodoxe. În același an, pe 18 august, această decizie sinodală a fost justificată cu argumente biblice și teologice temeinice într-o scrisoare sinodală specială. Această scrisoare a fost folosită

ulterior ca un document de referință, atunci când Sfântul Sinod a trebuit să ia o decizie cu privire la căsătoriile mixte săvârșite în provinciile anexate din Polonia și Finlanda (decretele Sfântului Sinod din 1803 și 1811). Totuși, în aceste provincii s-a permis alegerea liberă a afilierei confesionale a copiilor (practică permisă un timp și în provinciile baltice). În cele din urmă, normele cu privire la căsătoriile mixte în întreg Imperiul Rus au fost validate în Statutul Consistoriilor Bisericești (1883). Multe căsătorii dinastice au fost mixte, iar pentru oficierea lor nu era necesar ca partenerul eterodox să treacă la Ortodoxie (cu excepția căsătoriei unui moștenitor al tronului rus). Astfel, mucenița Elisabeta, Marea Ducesă, care era membră a Bisericii Evanghelice Luterane, s-a căsătorit cu prințul Sergiu Alexandrovici, și doar ulterior a trecut la Ortodoxie din proprie voință.

Indisolubilitatea mariajului. Motive de divorț acceptate

X. 3. Biserica insistă asupra faptului că soții trebuie să rămână credincioși unul altuia toată viața și că mariajul ortodox este indisolubil, potrivit cuvintelor Domnului Iisus Hristos: „Ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă. ... Oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter” (Matei 19: 6, 9). Biserica denunță divorțul ca fiind păcat, fiindcă pricinuieste o mare durere sufletească soților (cel puțin unuia dintre ei), mai ales copiilor. Situația de astăzi, când un număr considerabil de căsătorii se destramă, în special în rândul tinerilor, ne produce o profundă îngrijorare. Această situație devine o adevărată tragedie atât pentru individ, cât și pentru oameni.

Dumnezeu a menționat adulterul ca fiind singurul motiv îngăduit pentru divorț, întrucât acest păcat întinează sfințenia căsătoriei și distruge legătura bazată pe fidelitatea matrimonială. În cazurile în care între soți se produc tot felul de conflicte, Biserica socotește că ține de datoria ei pastorală să folosească toate mijloacele adecvate (precum povățuirea soților, rugăciunea, participarea la Sfintele Taine) pentru a apăra integritatea unei căsnicii și pentru a preveni divorțul. De asemenea, clerul este îndemnat să le vorbească celor care doresc să se căsătorească, explicându-le importanța pasului pe care intenționează să-l facă.

Din nefericire, uneori soții se dovedesc incapabili să păstreze harul pe care l-au primit la săvârșirea Tainei Căsătoriei și să mențină unitatea familiei din cauza firii lor păcătoase și supuse greșelii. În dorința ei de a-i mântui pe cei păcătoși, Biserica le dă posibilitatea de a se îndrepta și este gata să le îngăduie să se împărtășească după ce se pocăiesc.

Legile bizantine, care au fost stabilite de împărați creștini și nu au întâmpinat nicio obiecție din partea Bisericii, admiteau anumite cazuri în care divorțul putea avea loc. În Imperiul Rus, desfacerea căsătoriilor legale era efectuată în tribunalul bisericesc.

În 1918, în Hotărârea sa privind pricinile desfacerii căsătoriei consfințite de Biserică, **Sinodul Local al Bisericii Ortodoxe Ruse a recunoscut ca întemeiate, în afară de adulter și de o nouă căsătorie a unuia dintre parteneri, și motive precum lepădarea de Ortodoxie a unuia dintre soți, perversiunile, impotența instalată înaintea căsătoriei sau care a fost autoprovocată,**

contractarea unor boli precum lepra sau sifilisul, dispariția îndelungată a unuia dintre soți, condamnarea la pedepse cu pierderea drepturilor civile, cazul în care unul dintre soți pune în pericol viața sau sănătatea celuilalt soț, incestul, tragerea de foloase de pe urma comportamentului imoral al unuia dintre soți, boli mintale incurabile sau abandonarea cu rea-voință a unuia dintre soți. În prezent, în această listă a motivelor pentru divorț sunt incluse alcoolismul cronic, dependența de droguri și avortul fără consimțământul soțului.

Pentru educarea duhovnicească a celor care încheie o căsătorie, precum și pentru consolidarea legăturii maritale, preoții sunt îndemnați ca, înainte de a oficia o căsătorie, să explice în detaliu mirelui și miresei că o uniune maritală încheiată în biserică este indisolubilă. Ei trebuie să sublinieze că **la divorț se poate recurge ca la o ultimă soluție numai dacă soții au săvârșit fapte pe care Biserica le-a definit ca fiind motive pentru divorț.** Consimțământul pentru desfacerea unei căsătorii nu poate fi dat pentru a satisface un capriciu sau pentru a „confirma” un divorț civil. Totuși, dacă divorțul este deja un fapt consumat, mai ales atunci când soții trăiesc separat, refacerea familiei este considerată imposibilă și divorțul bisericesc poate fi îngăduit dacă păstorul consimte. **Biserica nu sprijină defel ideea de a avea loc o a doua căsătorie. Totuși, potrivit legii canonice, după ce divorțul a fost în mod legitim aprobat de Biserică, este permisă o a doua căsătorie a soțului nevinovat.** În cazul celor a căror primă căsătorie a fost desfăcută din propria lor vină, este permisă cea de-a doua căsătorie numai după ce această persoană se pocăiește și face o penitență impusă în conformitate cu canoanele. Potrivit regulilor Sf. Vasile cel Mare, în cazurile excepționale în care este permisă a treia căsătorie, durata penitenței va fi prelungită.

În Hotărârea emisă în 28 decembrie 1998, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a denunțat atitudinea acelor duhovnici care „le interzic fiilor lor duhovnicești să încheie o a doua căsătorie pretinzând că cea de-a doua căsătorie ar fi dezaprobată de Biserică și care interzic, de asemenea, cuplurilor căsătorite să divorțeze în cazul în care viața lor de familie devine imposibilă dintr-un motiv sau altul”. În același timp, Sfântul Sinod a decis că „păstorilor trebuie să li se reamintească faptul că, în atitudinea lor față de cea de-a doua căsătorie, Biserica Ortodoxă se conduce după cuvintele Sf. Pavel: «Te-ai legat de femeie? Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie? Nu căuta femeie. Dacă însă te vei însura, n-ai greșit. Ci fecioara, de se va mărita, n-a greșit. Numai că unii ca aceștia vor avea suferință în trupul lor. Eu însă vă cruț pe voi. ... Femeia este legată prin lege atâta vreme cât trăiește bărbatul ei. Iar dacă bărbatul ei va muri, este liberă să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul» (1 Corinteni 7: 27-28, 39)”.

Rolul familiei în formarea personalității copiilor

X. 4. Aproximarea profundă dintre familie și Biserică reiese clar din faptul că, în Sfânta Scriptură, Hristos se descrie pe Sine ca fiind mire (Matei 9:15; 25: 1-13; Luca 12: 35-36), în timp ce Biserica este prezentată ca fiindu-i soție și mireasă (Efeseni 5:24; Apocalipsa 21: 9).

În mod similar, Sf. Clement al Alexandriei descrie familia ca fiind o biserică și o casă a lui Dumnezeu, în timp ce Sf. Ioan Gură de Aur numește familia „o biserică mai mică”. „Voi spune”, scrie Sfântul Părinte, „că mariajul este o icoană tainică a Bisericii”. Un bărbat și o femeie care se iubesc unul pe altul, uniți prin căsătorie și care năzuiesc către Hristos formează o biserică domestică. Copiii devin roade ale dragostei și comuniunii lor, iar nașterea și creșterea copiilor reprezintă, potrivit învățaturii ortodoxe, unul dintre cele mai importante scopuri ale căsătoriei.

„Iată, fiii sunt moștenirea Domnului, răsplata rodului pântecelui”, exclamă psalmistul (Psalmul 126: 3). Sf. Pavel învață despre rostul mântuitor al nașterii de prunci (1 Timotei 2:13). De asemenea, el i-a îndemnat pe părinți: „Și voi, părinților, nu întărâtați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului” (Efeseni 6: 4). „Pe copii nu îi dobândim pentru a fi cu ei ocazional. Suntem responsabili pentru mântuirea lor ... Neglijența față de copii este cel mai mare dintre toate păcatele, deoarece conduce către manifestarea unei impietăți extreme ... Nu avem nicio scuză dacă copiii noștri sunt vicioși”, spune într-o predică Sf. Ioan Hrisostom. Sfântul Efrem Sirul învață: „Ferice de cei care-și cresc copiii în ascultare de Dumnezeu”. „Un părinte adevărat nu este cel care a născut copii, ci cel care i-a crescut și le-a dat o învățătură dreaptă”, scrie Sf. Tihon Zadonsk. „Părinții sunt responsabili, în primul rând, cu creșterea copiilor lor și, pentru educația lor proastă, nu pot da vina pe nimeni decât pe ei înșiși”, învață Sfântul Mucenic Vladimir, Mitropolitul Kievului. „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ”, spune cea de-a cincea poruncă (Ieșirea 20:12). În Vechiul Testament, lipsa de respect față de părinți este considerată cel mai mare păcat (Ieșirea 21:15, 17; Pildele lui Solomon 20:20, 30:17). Noul Testament îi învață pe copii să asculte cu dragoste de părinții lor: „Copiilor, ascultați pe părinții voștri întru toate, căci aceasta este bine-plăcut Domnului” (Coloseni 3:20).

Familia ca biserică domestică constituie un singur organism ai cărui membri trăiesc ghidându-se după legea iubirii și își construiesc relațiile pe acest temelie. Experiența dobândită prin relațiile de familie învață o persoană să își depășească egoismul și îi formează simțul datoriei civice. Doar în familia ca școală a dragostei poate deprinde cineva modul corect de a se purta față de semenii săi și, prin urmare, față de poporul său și de societatea în ansamblu. Continuitatea vie a generațiilor, care începe în familie, este menținută prin dragostea de strămoși și de patrie, în sentimentul participării la istorie. De aceea este atât de periculoasă denaturarea relațiilor tradiționale dintre părinți și copii, relație care, din nefericire, a fost subminată în multe moduri de stilul de viață contemporan. Diminuarea importanței sociale a maternității și a paternității, în comparație cu progresele realizate de bărbați și femei în domeniul profesional, conduce la faptul de a considera copiii drept o „povară inutilă”, ceea ce contribuie, totodată, la dezvoltarea unui sentiment de alienare și a conflictului între generații. **Rolul pe care îl are familia în formarea personalității este fundamental. Nici o altă instituție socială nu îl poate înlocui. Erodarea relațiilor familiale împiedică, în mod**

inevitabil, dezvoltarea normală a copiilor și lasă o accentuată amprentă negativă și, într-o anumită măsură, de neșters asupra întregii lor vieți.

Copiii care au fost abandonați de părinții lor au devenit astăzi un eșec deplorabil al societății. Mii de copii abandonați care umplu orfelinatele și care uneori trăiesc pe străzi indică o boală profundă a societății. Oferindu-le acestor copii sprijin duhovnicesc și material și ajutându-i să se integreze în viața religioasă și socială, Biserica socotește, în același timp, ca fiind una dintre cele mai importante îndatoriri ale ei faptul de-i face pe părinți să conștientizeze responsabilitatea pe care o au față de copiii lor, ceea ce ar împiedica tragedia prin care trec copiii abandonați.

Egalitatea bărbat-femeie

X. 5. În lumea precreștină, femeia era, în mod obișnuit, considerată ca fiind inferioară bărbatului. Biserica lui Hristos a evidențiat în mod deplin demnitatea și menirea femeii, dând acestor însușiri fundamentale religioase solide, dintre care cel mai puternic este venerarea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Potrivit învățăturii ortodoxe, Maria, cea aleasă și binecuvântată între femei (Luca 1:28), a manifestat în cel mai înalt grad virtuțile neprihănirii, desăvârșirii duhovnicești și sfințeniei la care s-a putut înălța omul și care depășesc virtuțile treptelor îngerești. Prin ea, maternitatea este sfințită și este afirmată valoarea femeii. Taina Întrupării este săvârșită cu participarea Maicii Domnului, fapt prin care ia parte la opera mântuirii și reînnoirii omului. Biserica arată o cinste deosebită femeilor purtătoare de mir și numeroaselor femei creștine preamărite pentru faptele lor: pentru martiriu, mărturisire și înaltele virtuți morale. Încă de la începuturile Bisericii creștine, femeia a participat activ la edificarea Bisericii, la viața liturgică, la misiunile creștine, la acțiunile de propovăduire, educație și caritate.

Apreciind rolul social al femeilor și recunoscând egalitatea, în plan politic, cultural și social, dintre bărbați și femei, Biserica se opune tendinței de a diminua rolul femeii în calitatea ei de soție și mamă. Egalitatea dintre sexe, care este un lucru fundamental, nu anihilează diferențele naturale dintre ele și nici nu implică ideea că rolurile lor sunt identice în familie și în societate. În special, Biserica nu poate interpreta greșit cuvintele Sfântului Pavel cu privire la responsabilitatea pe care o are bărbatul, care este chemat să fie „capul femeii” și care o iubește pe femeia sa așa cum Hristos iubește Biserica, precum și cuvintele despre faptul că femeia este menită să se supună bărbatului ei, așa cum Biserica se supune lui Hristos (Efeseni 5: 22-23, Coloseni 3:18). **Desigur, aceste cuvinte nu se referă la despotismul bărbatului sau la ținerea femeii într-o stare de sclavie,** ci la întâietatea în responsabilitate, grijă față de celălalt și iubire. Nu trebuie uitat nici faptul că toți creștinii sunt chemați să se supună „unul altuia, întru frica lui Hristos” (Efeseni 5:21). De aceea, „nici femeia fără bărbat, nici bărbatul fără femeie, în Domnul. Căci precum femeia este din bărbat, așa și bărbatul este prin femeie și toate sunt de la Dumnezeu” (1 Corinteni 11:11-12).

Reprezentanții unor mișcări sociale tind să diminueze și, uneori, chiar să nege importanța căsătoriei și a instituției familiei, punând accent în primul rând asupra activităților cu impact social ale femeilor, inclusiv asupra celor incompatibile sau puțin potrivite femeii (cum este munca fizică grea). Deseori se cere să fie **stabilită o egalitate artificială între bărbați și femei în toate domeniile de activitate**. Totuși, **Biserica consideră că menirea femeii nu constă în simpla emulație a bărbatului sau în competiția cu acesta, ci în dezvoltarea tuturor abilităților dăruite de Dumnezeu, inclusiv a celor specifice naturii ei**.

Fără a acorda importanță exclusiv distribuirii funcțiilor sociale, antropologia creștină îi atribuie femeii un rol mai înalt decât cel pe care i-l rezervă concepțiile contemporane lipsite de Dumnezeu. **Tendința de a elimina sau de a minimiza diferențele naturale dintre bărbat și femeie în sfera socială este străină de învățătura Bisericii. Diferențele sexuale, ca și cele sociale și etnice, nu sunt o piedică în calea mântuirii oferite de Hristos tuturor oamenilor**. „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus” (Galateni 3:28). Totuși, această afirmație soteriologică nu reprezintă o încercare de a neutraliza în mod artificial diversitatea umană, iar sensul ei nu ar trebui extins în mod mecanic asupra tuturor relațiilor sociale.

Castitatea și desfrânarea

X. 6. Virtutea castității propovăduită de Biserică reprezintă temelul integrității sufletești a persoanei umane, care trebuie să mențină mereu o stare de armonie între puterile sale mentale și cele trupești. **Desfrânarea distruge în mod inevitabil armonia și integritatea vieții unei persoane, vătămând grav sănătatea duhovnicească. Libertinajul tocește sensibilitatea duhovnicească și împietrește inima, făcând-o incapabilă să ofere o iubire adevărată. Fericirea pe care o dă o viață de familie sănătoasă devine un lucru de neatins pentru desfrânat. Păcatele împotriva castității au, de asemenea, consecințe sociale negative.** În contextul unei crize spirituale prin care trece societatea umană, mass-media și produsele așa-numitei culturi de masă devin uneori instrumente de corupere morală prin promovarea laxității sexuale, a tuturor formelor de perversiune sexuală și a altor patimi. **Pornografia, care constituie exploatarea impulsului sexual în scopuri comerciale, politice sau ideologice, contribuie la desființarea principiilor spirituale și morale, reducând astfel omul la un animal condus numai de instincte.**

Promovarea viciului este deosebit de dăunătoare pentru sufletele vulnerabile ale copiilor și tinerilor. Prin intermediul cărților, al filmelor și al altor produse video, precum și al mass-mediei și al unor programe educaționale, adolescenților le este inoculată o concepție despre relațiile sexuale extrem de înjositoare pentru demnitatea umană, deoarece nu lasă loc unor noțiuni precum castitatea, fidelitatea conjugală, iubirea dezinteresată. Nu numai că relațiile intime dintre bărbat și femeie sunt expuse ca la un spectacol, ofensând sentimentul firesc al prudenței, dar sunt prezentate ca un act de pură satisfacere a instinctelor, fără a exista nici o

asociere cu comuniunea sufletească sau cu vreo obligație morală. Biserica îi îndeamnă pe credincioși să lupte, în cooperare cu toate forțele morale din societate, împotriva propagării acestor ispite diabolice, care, prin distrugerea familiei, subminează fundamentele societății.

„Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui”, spune Domnul Iisus Hristos în Predica Sa de pe munte (Matei 5:28). „Apoi pofta, zămisind, naște păcat, iar păcatul, odată săvârșit, aduce moarte”, avertizează Sf. Iacov (Iacov 1:15). „Nici desfrânații ... nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu” (1 Corinteni 9-10). Aceste cuvinte sunt pe deplin valabile în cazul consumatorilor și mai ales producătorilor de pornografie. Aceștia din urmă pot cădea, de asemenea, sub aceste cuvinte ale lui Hristos: „Iar cine va sminti pe unul dintr-aceștia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării. ... Vai omului aceluia prin care vine sminteala” (Matei 18: 6-7). „Desfrânarea este otravă care descompune sufletul ... Oricine desfrânează îl respinge pe Hristos”, scria Sf. Tihon din Zadonsk. Sfântul Dimitrie de Rostov scria că „trupul fiecărui creștin nu este al lui, ci al lui Hristos, după cuvintele Scripturii: «Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare (fiecare) în parte» (1 Corinteni 12:27). Și nu se cuvine să pângărim trupul lui Hristos prin fapte de desfrânare, în afara mariajului legitim. Căci voi sunteți casa lui Hristos, după cuvântul Apostolului: «pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteți voi» (1 Corinteni 3:17). Biserica timpurie, prin scrierile părinților și învățaților ei, precum Clement al Alexandriei, Sf. Grigorie de Nyssa și Sf. Ioan Gură de Aur, au denunțat constant scenele și reprezentările dramatice obscene. Sub amenințarea cu excomunicarea, canonul 100 adoptat la Sinodul din Trullo interzice înfățișarea de „chipuri care amăgesc vederea și care strică mintea și împing spre ațățările plăcerilor rușinoase”.

Corpul uman este o creație minunată a lui Dumnezeu și este menit să devină templul Duhului Sfânt (1 Corinteni 6: 19-20). **Condamnând pornografia și desfrâul, Biserica nu îndeamnă deloc la detestarea trupului sau a relațiilor intime ca atare. Fiindcă relațiile fizice dintre bărbat și femeie sunt binecuvântate de Dumnezeu în cadrul căsătoriei, în care acestea exprimă dragostea curată, comuniunea deplină și „armonia dintre sufletele și trupurile” soților, pentru care Biserica se roagă în slujba cununiei. Ceea ce trebuie dezaprobat este tendința transformării acestor relații curate și firești, binecuvântate de Dumnezeu, precum și a corpului uman într-un obiect de exploatare înjositoare și de comerț, pentru obținerea de plăcere egoistă, impersonală, lipsită de iubire și pervertită.**

Din acest motiv, **Biserica condamnă ferm prostituția și promovarea așa-numitei „iubiri libere”, relație în cadrul căreia intimitatea fizică este separată complet de comuniunea personală și sufletească, de sentimentul de dragoste dezinteresată și de simțul responsabilității pe care cei doi soți îl au unul față de celălalt, acestea fiind posibile numai în cadrul relației conjugale bazate pe fidelitatea pe viață.**

Conștientă de nevoia ca școala, alături de familie, să ofere copiilor și adolescenților cunoștințe despre sexualitate și despre natura fizică umană, Biserica nu poate susține acele programe de „educație sexuală” în care relațiile sexuale premaritale și, mai ales, diferite

perversiuni sunt prezentate drept normale. Este absolut inacceptabilă impunerea unor astfel de programe elevilor. Școala se cuvine să se opună viciului, care erodează integritatea persoanei umane, să îi învețe pe copii să pună preț pe castitate și să îi pregătească pentru întemeierea de familii trainice bazate pe fidelitate și curăție.

Capitolul XII. Probleme de bioetică

XII. 1. Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor biomedicale, care au invadat viața omului modern, marcându-i existența de la naștere până la moarte, și imposibilitatea de a răspunde la provocările de natură etică pe care acestea le ridică pentru etica medicală tradițională au provocat îngrijorări serioase în societate. **Încercările ființei umane de a se pune pe sine în locul lui Dumnezeu prin eforturile de a schimba și „îmbunătăți” creația Sa după bunul ei plac, pot crea omenirii noi probleme și suferințe. Dezvoltarea tehnologiilor biomedicale a ajuns la un asemenea grad încât nu mai sunt conștientizate posibilele consecințe spiritual-morale și sociale ale aplicării lor necontrolate.** Acest lucru nu poate decât să provoace îngrijorări profunde în Biserică. În formularea atitudinii ei față de problemele de bioetică dezbătute atât de mult în societatea de astăzi, în special față de cele care au un impact direct asupra ființei umane, Biserica pornește de la o concepție despre viață bazată pe Revelația divină. Ea afirmă viața ca fiind un dar prețios de la Dumnezeu.

De asemenea, Biserica afirmă libertatea și demnitatea inalienabile ale omului creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, omul fiind menit să fie „răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus” (Filipeni 3:14), pentru a fi desăvârșit precum este Tatăl Ceresc (Matei 5: 48) și să se îndumnezeiască, adică să devină „părtaș dumnezeieștii firi” (2 Petru 1: 4).

Avortul

XII. 2. Din cele mai vechi timpuri, Biserica a privit avortul făcut în mod deliberat ca pe un păcat grav. **Canoanele echivalează avortul cu crima.** Această concepție asupra avortului se bazează pe convingerea că concepția unei ființe umane este un dar de la Dumnezeu. Prin urmare, din momentul concepției, orice atentat la viața ființei umane reprezintă o crimă.

Psalmistul descrie dezvoltarea fătului în pântecele mamei ca fiind o acțiune creatoare a lui Dumnezeu: „Că Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pântecele maicii mele ... Nu sunt ascunse de Tine oasele mele, pe care le-ai făcut întru ascuns, nici ființa mea pe

care ai urzit-o ca în cele mai de jos ale pământului. Cele nelucrate ale mele le-au cunoscut ochii Tăi” (Psalmul 139: 13, 15-16).

Iov mărturisește același lucru în cuvintele sale adresate lui Dumnezeu: „Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit ... Nu m-ai turnat oare ca pe lapte și nu m-ai închegat ca pe caș? M-ai îmbrăcat în piele și în carne, m-ai țesut din oase și din vine. Apoi mi-ai dat viață, și bunăvoința Ta și purtarea Ta de grijă au ținut vie suflarea mea ... m-ai scos din sânul mamei mele” (Iov 10: 8-12, 18). „Înainte de a te fi zămislit în pântece, te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pântece, te-am sfințit”, spune Domnul profetului Ieremia.

„Să nu ucizi copil în pântece, nici pe cel născut să nu-l ucizi” - această poruncă face parte dintre cele mai importante porunci ale lui Dumnezeu cuprinse în Înviătura celor Doisprezece Apostoli, unul dintre cele mai vechi manuscrise creștine. „O femeie care a săvârșit avort este o ucigașă și va da socoteală în fața lui Dumnezeu”, scria Athenagoras, apologist din secolului al II-lea. „Cel care va fi om este deja om”, argumentează Tertulian la începutul secolului al III-lea. „Femeia care omoară intenționat fătul se pedepsește asemenea ucigașilor ... Cele ce dau doctorii de avort, ucigașe sunt și ele, și cele ce primesc otrăvurile sunt vrednice de aceeași osândă ca și ucigașii”, se menționează în canoanele 2 și 8 ale Sfântul Vasile cel Mare, canoane incluse în Cartea Statutelor Bisericii Ortodoxe și confirmate de canonul 91 al celui de-al Șaselea Sinod Ecumenic. În același timp, Sf. Vasile lămurește: „Și nu luăm în considerare chesiunea subtilă dacă fătul a fost format sau nu.” Sfântul Ioan Gură de Aur îi descrie pe cei care săvârșesc avort ca fiind „mai răi decât ucigașii”.

Biserica consideră avortul larg răspândit și susținut în societatea contemporană ca reprezentând o amenințare la adresa viitorului omenirii și un semn clar al degradării morale a societății. Este absurd să crezi în învățătura biblică și patristică potrivit căreia viața umană este sacră și valoroasă de la începutul ei și să recunoști „libera alegere” a femeii de a dispune de soarta fătului. În plus, avortul pune serios în pericol sănătatea fizică și spirituală a mamei. Biserica a considerat întotdeauna că este de datoria ei să protejeze ființele umane cele mai vulnerabile și dependente, cum sunt copiii nenăscuți.

Biserica Ortodoxă nu poate, în niciun caz, să aprobe avortul. Fără a respinge femeile care au săvârșit avort, Biserica le îndeamnă să se pocăiască și să caute să depășească consecințele distrugătoare ale păcatului prin rugăciune și penitență, urmate de împărtășirea cu Sfintele Taine mântuitoare. **În cazul unei amenințări directe, care pune în pericol viața mamei dacă sarcina continuă, mai ales dacă femeia mai are și alți copii, se recomandă indulgență în practica pastorală. Femeia care întrerupe sarcina în această situație nu trebuie să fie exclusă din comuniunea euharistică cu Biserica, cu condiția ca aceasta să urmeze canonul de penitență rânduit de preotul care o spovedește.**

Lupta împotriva avortului, la care uneori femeile sunt nevoite să recurgă din pricina sărăciei extreme și a lipsei de ajutor, presupune ca Biserica și societatea să ia măsuri eficiente pentru

protejarea maternității și pentru a crea condiții pentru adoptarea copiilor ai căror mame nu îi pot crește din anumite anumite motive.

Responsabilitatea pentru săvârșirea păcatului uciderii pruncului nenăscut trebuie să cadă nu doar asupra mamei, ci și asupra tatălui dacă acesta își dă consimțământul pentru avort.

Dacă o femeie săvârșește avortul fără consimțământul soțului ei, acesta poate fi un motiv pentru divorț (a se vedea X. 3). De asemenea, la comiterea acestui păcat este părtaș și medicul care efectuează avortul. Biserica solicită statului să recunoască dreptul medicilor de a refuza să efectueze avorturi din motive de conștiință. Nu poate fi considerat un lucru normal ca responsabilitatea legală a unui medic pentru moartea unei mame să fie socotită ca fiind incomparabil mai mare decât responsabilitatea pentru uciderea fătului – situație care îi determină pe medici și, prin aceștia, și pe pacienți să săvârșească avorturi. Medicul are responsabilitatea deplină de a stabili un diagnostic, iar diagnosticul poate să o determine pe o femeie să-și întrerupă sarcina. Facând astfel, un medic credincios trebuie să coreleze cu atenție indicațiile clinice cu ceea ce îi dictează conștiința sa de creștin.

Contracepția

XII. 3. Printre chestiunile care necesită o analiză din perspectivă creștină și morală este și cea referitoare la contracepție. **Unele contraceptive au efect abortiv, întrerupând în mod artificial viața embrionului în primele etape ale vieții sale. Prin urmare, Biserica are aceeași abordare cu privire la utilizarea acestora ca în cazul avortului.** Dar alte mijloace, care nu presupun întreruperea unei vieți deja concepute, nu pot fi asimilate avortului. **În definirea atitudinii lor față de mijloacele nonabortive, soții creștini trebuie să-și amintească faptul că reproducerea este unul dintre scopurile principale ale uniunii maritale instituite de Dumnezeu (vezi X. 4). Refuzul deliberat de a naște prunci din motive egoiste devalorizează căsătoria și este, în mod categoric, un păcat.**

În același timp, soții sunt răspunzători în fața lui Dumnezeu să ofere o creștere adecvată copiilor lor. **Unul dintre modurile de a fi responsabili pentru nașterea lor este ca părinții să se abțină un timp de la relațiile sexuale. Oricum, soții creștini trebuie să-și amintească cuvintele pe care Sfântul Pavel le-a adresat părinților: „Să nu vă lipsiți unul de altul, decât cu bună învoială pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea, și iarăși să fiți împreună, ca să nu vă ispитеască satana, din pricina neînfrânării voastre” (1 Corinteni 7: 5). Desigur, cei doi soți trebuie să ia astfel de decizii împreună, cu îndrumare din partea duhovnicului lor.** Acesta din urmă trebuie să ia în considerare, cu prudență pastorală, condițiile concrete de trai ale cuplului, vârsta acestora, sănătatea, nivelul maturității duhovnicești și alte circumstanțe. **Făcând astfel, duhovnicul trebuie să facă distincția între soții care se pot supune exigențelor pe care le presupune traiul în abstenență și cei cărora nu le este dat (Matei 19:11) să poată acest lucru, acordând atenție înainte de toate menținerii și consolidării familiei.**

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, în Hotărârea sa din 28 decembrie 1998, instruieste clericii care slujesc ca îndrumători duhovnicești că „este inadmisibilă forțarea sau determinarea credincioșilor ... să refuze relațiile conjugale în cadrul căsătoriei”. Se asemenea, Sfântul Sinod reamintește păstorilor de necesitatea „de a manifesta o anumită reținere și prudență pastorală în discutarea cu credincioșii a chestiunilor legate de anumite aspecte ale vieții lor de familie”.

Infertilitatea și asistarea procreației

XII. 4. Noi metode biomedicale fac posibilă, în multe cazuri, tratarea infertilității. În același timp, interferența tot mai mare a tehnologiei în concepția vieții umane reprezintă o amenințare la adresa integrității spirituale și a sănătății fizice a persoanei umane. De asemenea, sunt periclitare și relațiile interpersonale pe care se întemeiază societatea din cele mai vechi timpuri. **Dezvoltarea tehnologiilor menționate mai sus a condus la apariția ideologiei despre așa-numitele „drepturi reproductive”, larg răspândită astăzi atât la nivel național, cât și pe plan mondial. Această ideologie pornește de la premisa că realizarea în plan sexual și social a unei persoane are prioritate față de preocuparea pentru viitorul unui copil, pentru sănătatea sufletească și fizică a societății și pentru rezistența ei morală.** Se răspândește tot mai mult o concepție potrivit căreia viața umană este înțeleasă ca un produs care poate fi ales în funcție de preferințele cuiva și de care cineva poate dispune ca și de bunurile materiale.

În rugăciunile pe care le spune la oficierea căsătoriei, Biserica Ortodoxă își exprimă speranța că nașterea de prunci, deși sunt un rod dorit al căsătoriei legitime, nu reprezintă singurul scop al acesteia. Împreună cu „roada pântecelui spre folos”, Biserica cere pentru soți darul iubirii statornice, al curăției și „armoniei sufletelor și trupurilor”. **Prin urmare, Biserica nu poate considera ca fiind justificate moral acele modalități care conduc la naștere de prunci care nu sunt în acord cu planul Creatorului vieții. Dacă soțul sau soția este steril(ă), iar metodele terapeutice și chirurgicale de tratare a infertilității nu îi ajută, ei trebuie să accepte cu smerenie lipsa copiilor ca pe o menire specială a lor. În aceste cazuri, duhovnicul ar trebui să ia în considerare posibilitatea adoptării unui copil, cu consimțământul ambilor soți.**

Printre mijloacele medicale admisibile poate fi inseminarea artificială cu celulele seminale ale soțului, întrucât acest lucru nu violează integritatea uniunii maritale și, în esență, nu diferă de concepția naturală și are loc în contextul relațiilor conjugale.

Însă **manipulările pe care le implică donarea celulelor germinale violează integritatea persoanei și natura unică a relațiilor maritale prin faptul că se permite intervenția unei părți terțe.** În plus, această practică încurajează o paternitate sau o maternitate iresponsabilă, liberă de orice obligație față de cei care sunt „carne din carnea” unor donatori anonimi. Utilizarea materialului donatorilor subminează fundamentele relațiilor familiale,

Întrucât acest lucru presupune ca un copil să aibă, pe lângă părinții „sociali”, așa-numiții părinți biologici. **„Maternitatea-surogat”, însemnând purtarea unui ovul fecundat de către o femeie care, după naștere, returnează copilul „clienților”, este nefirească și inacceptabilă moral** chiar și în acele cazuri în care se realizează în scopuri necomerciale. Această metodă implică încălcarea intimității emoționale și spirituale profunde care se stabilește între mamă și copil în timpul sarcinii. „Maternitatea-surogat” are un efect traumatizant atât asupra femeii purtătoare, ale cărei sentimente materne sunt lezate, cât și asupra copilului, care poate trece ulterior printr-o criză de identitate.

Din perspectivă ortodoxă, sunt inadmisibile moral și mijloacele de fertilizare extracorporală, implicând producerea, conservarea și distrugerea intenționată a embrionilor care sunt „în plus”. Pe recunoașterea demnității umane, chiar și în cazul unui embrion, se bazează concepția morală pe care o are Biserica asupra avortului (a se vedea XII, 2).

Inseminarea femeilor singure cu celule germinative de la un donator sau recunoașterea „drepturilor la reproducere” ale bărbaților singuri și ale persoanelor cu așa-zisă orientare sexuală neconvențională privează copilul de dreptul de a avea mamă și tată. Folosirea metodelor de reproducere în afara contextului familiei binecuvântate de Dumnezeu a devenit o formă de „teomachism” (opозиție față de Dumnezeu, n. tr.) aplicată sub pretextul protejării autonomiei individului și al unei libertăți a individului greșit înțelese.

Bolile ereditare și cercetarea genetică

XII. 5. Bolile ereditare reprezintă o parte considerabilă din totalitatea afecțiunilor umane. Dezvoltarea metodelor medicale genetice de diagnosticare și tratament poate contribui la prevenirea acestor boli și la atenuarea suferinței multor oameni. Totuși, este important să ne amintim că tulburările genetice provin adesea din încălcarea principiilor morale și de la un mod păcătos de viațuire, care are drept consecință suferința urmașilor. Degradarea naturii umane prin păcat este împiedicată prin efortul duhovnicesc. Dar dacă viciile ajung să domine tot mai puternic viața unor persoane din generație în generație, se împlinesc cuvintele Sfintei Scripturi: „Căci neamul celui nedrept are sfârșit groaznic” (Cartea înțelepciunii lui Solomon 3:19). Și invers: „Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte. Puternică va fi pe pământ seminția lui; neamul dreptilor se va binecuvânta” (Psalmul 111: 1-2). **Astfel, cercetările în domeniul geneticii nu fac decât să confirme legile spirituale descoperite omenirii prin cuvântul lui Dumnezeu cu multe secole în urmă.**

Atrăgând atenția oamenilor asupra cauzelor morale ale infirmităților, Biserica salută eforturile medicilor în sensul vindecării bolilor ereditare. Totuși, scopul intervenției genetice nu ar trebui să fie acela de a „îmbunătăți” în mod artificial specia umană sau de a interveni în planul lui Dumnezeu cu privire la om.

Prin urmare, **ingineria genetică poate fi folosită numai cu acordul pacientului sau al reprezentanților săi legali și numai pe baza indicațiilor medicale. Terapia genică prin celule germinale este extrem de periculoasă, deoarece implică o schimbare a genomului (setul de caracteristici ereditare) în succesiunea de generații, ceea ce poate duce la consecințe imprevizibile care pot lua forma unor mutații noi, conducând la perturbarea echilibrului dintre comunitatea umană și mediu.**

Progresele înregistrate în descifrarea codului genetic au creat condițiile pentru realizarea de teste genetice amănunțite, cu scopul de a se descoperi informații despre unicitatea naturală a fiecărei ființe umane și despre susceptibilitatea acesteia la anumite boli. Examinarea genetică – cu condiția ca informațiile obținute să fie utilizate în mod echitabil – ar putea împiedica în timp util evoluția bolilor la care este predispusă o anumită persoană. Totuși, există pericolul real ca informațiile genetice să fie folosite în mod abuziv, ajungându-se la diferite forme de discriminare. În plus, deținerea de informații despre susceptibilitatea genetică a unei persoane la anumite boli grave poate deveni pentru cineva o povară spirituală căreia să nu-i poată face față. Prin urmare, **obținerea de informații genetice și testele genetice pot fi posibile numai cu respectarea libertății individului.**

Diagnosticul prenatal. Selecția sexului copilului

Discutabile sunt și metodele de diagnosticare prenatală care fac posibilă identificarea unei boli genetice în primele etape ale dezvoltării intrauterine. **Unele dintre aceste metode pot reprezenta o amenințare la adresa vieții și a integrității embrionului sau a fătului supus testului.** Detectarea unei boli genetice incurabile sau severe îi determină uneori pe părinții să întrerupă viața concepută; au existat cazuri în care s-au exercitat presiuni asupra părinților pentru a-i determina să procedeze astfel.

Diagnosticul prenatal poate fi considerat justificabil moral dacă scopul său este tratarea unei boli detectate într-o etapă cât mai timpurie și pregătirea părinților pentru a oferi îngrijiri speciale unui copil bolnav. Fiecare persoană are dreptul la viață, la iubire și la îngrijire, indiferent de bolile de care poate suferi. Potrivit Sfințelor Scripturi, Dumnezeu Însuși este „Dumnezeul celor nenorociți” (Cartea Iuditei 9:11). Sf. Pavel ne învață „să ajutați pe cei slabi” și să „sprijiniți pe cei neputincioși” (Faptele Apostolilor 20:35; 1 Tesaloniceni 5:14). Asemănând Biserica cu trupul uman, el subliniază că „cu mult mai mult mădularele trupului, care par a fi mai slabe, sunt mai trebuincioase”, iar cele mai puțin perfecte au nevoie „de mai multă cinste” (1 Corinteni 12:22, 24).

Este absolut **inadmisibilă utilizarea metodelor de diagnosticare prenatală cu scopul de a permite părinților să aleagă sexul dorit al viitorului copil.**

Clonarea umană reproductivă și terapeutică

XII. 6. Clonarea (producerea de copii genetice) a animalelor, realizată de oamenii de știință, ridică problema admisibilității și a posibilelor consecințe ale clonării ființei umane.

Materializarea acestei idei, contestate de mulți oameni, poate avea efecte distructive asupra societății. Clonarea deschide calea către manipulări ale componentei genetice a persoanei umane într-un grad mai mare decât o pot face unele tehnologii de reproducere și contribuie la devalorizarea ființei umane. Omul nu are dreptul să se pretindă a fi creator al semenilor săi sau să le stabilească acestora prototipurile genetice, determinându-le astfel caracteristicile personale după bunul său plac.

Conceptul de clonare reprezintă un atentat evident asupra naturii ființei umane și a chipului lui Dumnezeu întipărit în el, libertatea și unicitatea personalității făcând parte integrantă din acest chip. „Producerea în masă” de ființe umane cu parametri gata stabiliți poate fi considerată o idee bună numai de cei care aderă la ideologiile totalitare.

Clonarea ființelor umane poate denatura fundamentele naturale ale nașterii, înruderii, maternității și paternității. Un copil poate deveni sora mamei sale, fratele tatălui său sau fiica bunicului său. Consecințele psihologice ale clonării sunt, de asemenea, extrem de periculoase. O ființă umană care ia naștere în urma acestei proceduri nu se poate simți ca fiind o persoană independentă, ci doar ca „o copie” a cuiva care trăiește sau care a trăit în trecut. Trebuie luat în considerare și faptul că experimentele legate de clonarea umană vor genera în mod inevitabil, ca „produse secundare”, numeroase vieți neîmplinite și, cel mai probabil, un număr mare de urmași inapți pentru o viață firească.

În același timp, clonarea unor celule organice și țesuturi separate nu reprezintă o încălcare a demnității persoanei umane și, în unele cazuri, s-a dovedit utilă în practica medicală și biologică.

Transplantul și donarea de organe

XII. 7. Transplantologia modernă (teoria și practica transplantului de organe și țesuturi) face posibilă acordarea de ajutor multor pacienți care înainte erau sortiți morții sau să trăiască suferința unei infirmități severe. În același timp, dezvoltarea acestei sfere medicale, ducând la creșterea cererii pentru organe necesare, ridică anumite probleme de natură etică și poate reprezenta o amenințare la adresa societății.

Astfel, **propaganda lipsită de scrupule a donării și comercializarea transplantului creează condițiile pentru comerțul cu părți ale corpului uman, punând astfel în primejdie viața și sănătatea oamenilor. Biserica consideră că organele umane nu pot fi privite ca obiecte pentru cumpărare și vânzare. Transplantul de organe de la un donator viu poate fi posibil numai datorită sacrificiului voluntar al unei persoane de dragul altei persoane, a cărei viață**

vrea să o salveze. În acest caz, consimțământul pentru explantare (prelevarea unui organ) devine o manifestare a iubirii și a compasiunii.

Totuși, un potențial donator trebuie să fie pe deplin informat cu privire la posibilele consecințe pe care le are asupra sănătății sale explantarea organului său. În condițiile în care aceasta reprezintă o amenințare directă la adresa vieții donatorului, explantul este inadmisibil sub aspect moral.

Cea mai comună practică este cea a prelevării de organe de la oameni imediat după ce aceștia au încetat din viață. În aceste cazuri, orice incertitudine cu privire la momentul când are loc decesul trebuie exclusă. Este inacceptabilă ideea de a fi scurtată viața unui om – inclusiv prin refuzul de a-i administra tratamentul pentru menținerea funcțiilor vitale – pentru a fi prelungită viața altui om.

Biserica mărturisește, pe baza Revelației dumnezeiești, credința în învierea trupească a morților (Isaia 26:19, Romani 8:11, 1 Corinteni 15: 42-44, 52-54, Filipeni 3:21). În slujba creștină a înmormântării, Biserica exprimă cinstea arătată trupului celui mort. Totuși, donarea postumă de organe și țesuturi poate reprezenta o manifestare a dragostei care trece dincolo de moarte. Această donare sau voință de a dona nu poate fi considerată o obligație. Prin urmare, **consimțământul benevol pe care îl dă un donator** în timpul vieții sale constituie situația în care explantul poate fi considerat legitim și acceptabil sub aspect etic. Dacă medicii nu cunosc voința unui potențial donator, ei trebuie să afle voința unui om aflat pe moarte sau care a murit contactând rudele acestuia. Așa-numitul consimțământ prezumat al unui potențial donator pentru prelevarea organelor și a țesuturilor sale, prevăzut în legislația unor țări, este considerat de Biserică o încălcare inadmisibilă a libertății umane.

Destinatarul organelor asimilează organele și țesuturile donatorului, intrând în sfera integrității sale spirituale și fizice. Prin urmare, nu poate fi justificat moral, în nici un caz, transplantul care amenință identitatea celui care primește organele, afectându-i unicitatea sa ca persoană și reprezentant al speciei. Este deosebit de important să ținem seama de această condiție în abordarea problemelor ridicate de transplantul de organe și de țesuturi ale animalelor.

Biserica socotește că este absolut inadmisibilă utilizarea metodelor legate de așa-zisa terapie fetală, în care fătul uman, aflat în diferite etape ale dezvoltării sale, este avortat și folosit în încercarea de a trata diferite boli și de a „întineri” organismul. Denunțând avortul ca fiind un păcat capital, Biserica nu poate găsi nicio justificare pentru săvârșirea acestuia chiar dacă întreruperea unei vieți umane concepute i-ar putea aduce cuiva beneficii pentru sănătate. Contribuind inevitabil la răspândirea și comercializarea tot mai mare a avortului, această practică (chiar în cazul în care eficacitatea ei încă ipotetică ar putea fi dovedită științific) reprezintă un exemplu de imoralitate flagrantă și este criminală.

Finalul vieții. Eutanasia și îngrijirea paliativă

XII. 8. Practica prelevării de organe umane pentru transplant și dezvoltarea terapiei intensive au ridicat problema stabilirii precise a momentului decesului. Anterior, criteriul în funcție de care era constatat decesul era întreruperea ireversibilă a funcției respirației și a circulației sângelui. Totuși, datorită îmbunătățirii tehnologiilor folosite în terapia intensivă, aceste funcții vitale pot fi menținute în mod artificial pentru o lungă perioadă de timp. Astfel, actul morții se transformă într-o stare specifică muribundului în funcție de decizia medicului, ceea ce plasează o responsabilitate substanțial nouă asupra medicinei contemporane.

În Sfânta Scriptură **moartea este prezentată ca fiind separarea sufletului de trup** (Ps 146: 4, Luca 12:20). Astfel, se poate vorbi despre continuarea vieții atâta vreme cât un organism funcționează ca întreg. Prelungirea vieții prin mijloace artificiale care fac ca, de fapt, numai câteva organe să continue să funcționeze, nu poate fi considerată o sarcină obligatorie și de dorit în toate cazurile a medicinei. **Încercările de întârziere a momentului morții vor prelungi uneori agonia pacientului, ceea ce-l va priva de dreptul la o moarte „demnă și în pace”, pentru care se roagă la Dumnezeu creștinul ortodox în timpul Liturghiei. Atunci când terapia intensivă nu mai poate avea efect, locul ei ar trebui luat de îngrijirea paliativă (anestezie, asistență medicală, socială și psihologică) și susținerea pastorală. Toate acestea au rolul de a asigura un sfârșit al vieții cu adevărat demn și de a înconjura ființa umană cu compasiune și iubire.**

Modul cum este înțeleasă din perspectiva ortodoxă o moarte demnă include pregătirea pentru sfârșitul vieții, care este considerată a fi o etapă de o mare însemnătate duhovnicească a vieții unei persoane. Un pacient care se bucură de asistență duhovnicească poate experimenta, în ultimele zile ale existenței sale pe pământ, o transformare cu efect binefăcător asupra sufletului, generată de un mod nou de a reflecta asupra călătoriei sale și de așteptarea în pocăință a vieții veșnice. Pentru rudele unui om aflat pe moarte și pentru medici, ocazia de a-l îngriji devine o oportunitate de a-l sluji Însuși Domnului. Căci, după cuvântul Mântuitorului, „Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut” (Matei 25:40). Încercarea de a ascunde unui pacient adevărul despre gravitatea stării sale sub pretextul menținerii confortului său spiritual îl lipsește deseori pe omul muribund de șansa de a fi pregătit în mod conștient pentru moarte și de a primi mângâiere duhovnicească prin împărtășirea cu Sfintele Taine. De asemenea, acest lucru deteriorează relațiile acestuia cu rudele și cu medicii prin inducerea neîncrederii.

Chinurile pe patul de moarte nu pot fi întotdeauna atenuate eficient cu ajutorul anesteziacilor. Conștientă de acest lucru, Biserica, în aceste cazuri, se adresează lui Dumnezeu cu rugăciunea: „Dezleagă pe robul Tău de această durere nesuferită și de această neputință amară ce-l ține, și-l odihnește pe dânsul unde sunt sufletele Dreptilor” (Molitelnic, Rugăciune pentru cel ce suferă îndelung pe patul morții). Doar Domnul este Stăpânul vieții și al morții (1 Samuel 2: 6). „În mâna Lui El ține viața a tot ce trăiește și suflarea întregii omeniri” (Cartea lui Iov 12:10). Astfel, **Biserica**, rămânând credincioasă

poruncii lui Dumnezeu „să nu ucizi” (Exod 20:13), **nu poate considera acceptabilă sub aspect moral tendința larg răspândită [în societatea secularizată occidentală, n. tr.] de a legaliza așa-numita eutanasiu, adică uciderea deliberată a bolnavilor care nu mai au speranță de vindecare (și cu consimțământul acestora).** Dorința unui pacient de a-și accelera moartea este uneori determinată de depresie, o stare care îl împiedică să-și evalueze corect starea. Legalizarea eutanasiei ar duce la devalorizarea demnității ființei umane și ar însemna o trădare din partea medicului a menirii sale profesionale, care constă în a proteja viața, nu în a-i pune capăt. **„Dreptul la moarte” poate deveni cu ușurință o amenințare la adresa vieții pacienților al căror tratament nu poate continua din cauza lipsei de fonduri.**

Prin urmare, **eutanasiu este o formă de omucidere sau de suicid,** în funcție de faptul dacă pacientul participă sau nu la aceasta. Dacă pacientul face acest lucru, eutanasiu cade sub incidența canoanelor care stabilesc că atât sinuciderea deliberată, cât și actul înlesnirii ei sunt păcate grave. O persoană care se sinucide premeditat, care „a facut aceasta din cauza tratamentului jignitor al oamenilor sau din deznădejde”, nu trebuie să aibă parte de înmormântare creștinească sau să fie pomenită la Liturghie (Timotei al Alexandriei, canonul 14). Dacă sinuciderea este comisă de cineva care „nu este în toate mințile”, adică de cineva care suferă de o boală psihică, rugăciunile Bisericii pentru acesta sunt permise după ce cazul este cercetat de arhiereu.

În același timp, trebuie amintit că, de multe ori, vina pentru o sinucidere cade și asupra persoanelor din jurul sinucigașului care s-au dovedit incapabile să manifeste fața de acesta sentimente autentice de compasiune și milă. Împreună cu Sfântul Pavel, Biserica ne îndeamnă: „Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos” (Galateni 6: 2).

Homosexualitatea și transsexualitatea

XII. 9. Sfintele Scripturi și învățătura Bisericii condamnă fără echivoc relațiile homosexuale, văzând în ele o pervertire păcătoasă a naturii umane create de Dumnezeu.

„De se va culca un bărbat cu bărbat ca și cu femeie, amândoi au făcut nelegiuire” (Leviticul 20:13). Biblia relatează despre o pedeapsă grea la care Dumnezeu a supus poporul din Sodoma (Facerea 19: 1-19) tocmai pentru păcatul sodomiei. Sf. Pavel, descriind starea morală a păgânilor, caracterizează relațiile homosexuale ca încadrându-se printre cele mai „nerușinate patimi” și perversiuni care pângăresc trupul: „Pentru aceea, Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, căci și femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii. Asemenea și bărbații lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești, s-au aprins în pofta lor unii pentru alții, bărbați cu bărbați, săvârșind rușinea și luând cu ei răsplata cuvenită rătăcirii lor” (Romani 1: 26-27). „Nu vă amăgiți: Nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici adulterii... nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu”, scria Apostolul către poporul din Corintul depravat (1 Corinteni 6: 9-10).

Tradiția patristică denunță în mod clar și categoric orice manifestare a homosexualității. Învățătura celor doisprezece Apostoli, lucrările Sfântului Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nyssa și Fericitului Augustin și canoanele Sfântului Ioan Postitorul – toate reflectă învățătura neschimbătoare a Bisericii potrivit căreia relațiile homosexuale sunt păcătoase și trebuie condamnate. Persoanele implicate în astfel de relații nu au dreptul să fie membri ai clerului (Grigorie cel Mare, Canonul 7, Grigorie de Nyssa, Canonul 4, Ioan Postitorul, Canonul 30). Adresându-se celor care s-au întinat cu păcatul sodomiei, Sfântul Maxim Grecul îi îndeamnă: „Priviți la voi înșivă, blestemaților, la ce plăcere murdară vă dedați! Căutați să lepădați cât mai curând posibil această prea dezgustătoare și puturoasă plăcere a voastră, să o disprețuiți și să-i condamnați fără încetare pe cei care susțin că este nevinovată, ca pe niște vrăjmași ai Evangheliei lui Iisus Hristos, care pervertesc învățătura Lui. Curățați-vă de această patimă infamă prin pocăință, lacrimi fierbinți, milostenie – cât de multă puteți – și prin rugăciune curată... Urâți din tot sufletul această nemernicie, ca să nu fiți sortiți chinurilor iadului și morții veșnice.”

În dezbaterea despre statutul așa-numitelor minorități sexuale în societatea contemporană se tinde ca homosexualitatea să fie recunoscută nu ca o perversiune sexuală, ci doar ca fiind una dintre „orientările sexuale” care au dreptul egal de a fi manifestate public și respectate. Se susține, de asemenea, că înclinațiile homosexuale sunt determinate de o predispoziție individuală înnăscută. **Biserica Ortodoxă pornește de la convingerea neclintită că uniunea maritală instituită de Dumnezeu între bărbat și femeie nu poate fi pusă pe același plan cu manifestările de perversiune sexuală. Ea consideră că homosexualitatea constituie o denaturare păcătoasă a naturii umane, care poate fi remediată prin nevoință duhovnicească, ce conduce la vindecarea și creșterea duhovnicească a persoanei.** Dorințele homosexuale, la fel ca alte patimi care chinuie omul căzut, sunt anihilate prin Împărtășanie, rugăciune, post, pocăință, prin lectura din Sfintele Scripturi și din scrierile patristice, precum și prin comuniunea cu credincioși care sunt gata să ofere sprijin duhovnicesc.

Tratând cu responsabilitate pastorală persoanele cu înclinații homosexuale, Biserica se poziționează cu fermitate împotriva tendinței de a prezenta aceste înclinații păcătoase ca fiind „normale” și, mai mult, ca fiind „calități” cu care aceste persoane trebuie să se mândrească și care pot fi luate chiar ca model. Din acest motiv, Biserica denunță orice propagandă a homosexualității.

Fără a nega nimănui dreptul fundamental la viață, la respectul față de demnitatea ființei umane și la participarea la treburile publice, totuși, Biserica consideră că cei care promovează înclinațiile homosexuale nu trebuie admiși în funcții în domeniul educațional și nu trebuie să li se îngăduie să desfășoare alte activități cu copii și tineri, să ocupe posturi superioare în Armată și în instituțiile de corecție.

Uneori, înclinațiile sexuale pervertite se manifestă sub forma sentimentului nefiresc al apartenenței la sexul opus, consecința fiind încercarea persoanei respective de a-și schimba sexul (transsexualitatea). Dorința cuiva de a-și schimba sexul care i-a fost dat de Creator

poate avea consecințe vătămătoare asupra dezvoltării ulterioare a acestui om. „Schimbarea de sex” prin tratament hormonal și prin operație chirurgicală a condus în multe cazuri nu la soluționarea problemelor psihologice, ci la agravarea lor, provocând o profundă criză interioară. Biserica nu poate încuviința o astfel de „revoltă împotriva Creatorului” și nu poate recunoaște ca fiind validă schimbarea artificială a sexului. Dacă „schimbarea sexului” unei persoane are loc înaintea botezului său, el sau ea poate fi admis(ă) să participe la această Taină ca orice alt păcătos, dar Biserica îl/o va boteza ca aparținând sexului cu care s-a născut. Hirotonirea și cununia oficiată în Biserică nu sunt admise în cazul unei astfel de persoane.

Trebuie făcută diferența între transsexualitate și identificarea greșită, în faza embrionară, a sexului cuiva, dintr-o eroare a medicilor cauzată de dezvoltarea patologică a caracteristicilor sexuale. În acest caz, remedierea pe cale chirurgicală nu constituie o schimbare a sexului.

-

Reproducerea traducerii este liberă cu condiția precizării:

„Traducere și adaptare de Asociația PRO VITA București, www.asociatiaprovida.ro”